

Analiza ključnih ukrepov upravljanja voda za izboljšanje stanja vrst Nature 2000, habitatov in habitatnih tipov

izvedena v okviru akcije A.4.3. projekta LIFE Integriran
projekt za okrepljeno upravljanje Nature 2000 v Sloveniji
LIFE-IP NATURA.SI

Avtor (avtorji) / Authors: dr. Mojca Hrovat, univ. dipl. biol.

Peter Prosenc, univ. dipl. inž. gozd.

Nina Štarkel, univ. dipl. biol.

Soavtorji / Co-authors: mag. Neža Kodre, univ. dipl. inž. v.k.i.

Petra Repnik Mah, univ. dipl. inž. v.k.i.

dr. Nataša Smolar-Žvanut, univ. dipl. biol.

Tina Mazi, univ. dipl. inž. grad.

Naloga: Analiza ključnih ukrepov upravljanja voda za izboljšanje stanja vrst Nature 2000, habitatov in habitatnih tipov

Projekt: LIFE Integriran projekt za okrepljeno upravljanje Nature 2000 v Sloveniji

Akronim projekta: LIFE-IP NATURA.SI

Številka projekta: LIFE17 IPE/SI/000011

Projektna aktivnost: AKCIJA A.4.3

DIREKCIJA RS ZA VODE

Izdelovalec:

Hajdrihova 28c

1000 Ljubljana

Kraj in datum izdelave: Ljubljana, maj 2021

OKRAJŠAVE IN SIMBOLI

DRSV	Direkcija Republike Slovenije za vode
EU	Evropska unija
IINUUV	Izboljšanje izvajanja naravovarstvenih ukrepov z vidika upravljanja voda
PUN	Program upravljanja območij Nature 2000
RS	Republika Slovenija
UV	Upravljanje voda
ZON	Zakon o ohranjanju narave
ZRSVN	Zavod Republike Slovenije za varstvo narave
ZV-1	Zakon o vodah
ZZRS	Zavod za ribištvo Slovenije

1	UVOD	8
1.1	PREDSTAVITEV KLJUČNIH UKREPOV ZA IZBOLJŠANJE IZVAJANJA NARAVOVARSTVENIH UKREPOV Z VIDIKA UPRAVLJANJA VODA	10
1.1.1	<i>Zagotovitev namenskih finančnih sredstev</i>	10
1.1.2	<i>Opredelitev naravovarstveno vplivnih območij</i>	11
1.1.3	<i>Določitev prioritet in prioriternih ciljev na območjih s posebnim statusom z vidika ohranjanja narave</i>	11
1.1.4	<i>Vključevanje sektorja varstva narave v načrtovanje in sistematična opredelitev varstvenih ciljev.....</i>	13
1.1.5	<i>Optimizacija postopkov za pridobitev soglasij in dovoljenj</i>	13
1.1.6	<i>Zagotovitev financiranja dodatnih naravovarstvenih zahtev v okviru sanacijskih in vzdrževalnih del</i>	13
1.1.7	<i>Vključitev sektorja varstva narave v izvajanje intervencij</i>	14
1.1.8	<i>Terminska uskladitev izvajanja del na vodotokih</i>	14
1.1.9	<i>Vzpostavitev monitoringa učinkovitosti izvedenih naravovarstvenih ukrepov</i>	14
1.1.10	<i>Vzpostavitev evidence in pregledovalnika izvedenih naravovarstvenih ukrepov</i> <i>15</i>	
1.1.11	<i>Priprava zbirke sonaravnih ureditev - urejanje voda ob upoštevanju naravovarstvenih ciljev.....</i>	15
1.2	RAZVRŠČANJE UKREPOV ZA IZBOLJŠANJE IZVAJANJA NARAVOVARSTVENIH UKREPOV Z VIDIKA UPRAVLJANJA VODA	16
1.3	IDENTIFIKACIJA KLJUČNIH UKREPOV ZA IZBOLJŠANJE IZVAJANJA NARAVOVARSTVENIH UKREPOV Z VIDIKA UPRAVLJANJA VODA	17
2	ZAKLJUČKI	21
3	LITERATURA	23

Kazalo preglednic

Preglednica 1. Razvrstitev ukrepov IINUUV glede na vrsto ukrepa (R-R – razvojno-raziskovalni ukrep, U-A – upravno-administrativni ukrep).....	16
Preglednica 2. Razvrstitev ukrepov IINUUV glede na področje	18
Preglednica 3. Ukrepi IINUUV identificirani na področju načrtovanja in izvajanja posegov in njihova učinkovitost.....	19

POVZETEK

Poročilo »Analiza ključnih ukrepov upravljanja voda za izboljšanje stanja vrst Nature 2000, habitatov in habitatnih tipov« (Analiza IINUUV) obsega pregled in razvrščanje ukrepov za izboljšanje izvajanja naravovarstvenih ukrepov z vidika upravljanja voda (ukrepov IINUUV). Pregled ukrepov IINUUV sloni na poročilu »Analiza programa upravljanja območij Natura 2000 (2015–2020)« (Analiza PUN), ki je bilo pripravljeno v okviru aktivnosti A.3 projekta LIFE-IP NATURA.SI. Ukrepi IINUUV izhajajo iz v Analizi PUN opredeljenih dejavnikov, ki lahko otežujejo izvajanje naravovarstvenih ukrepov z vidika upravljanja voda. V Analizi IINUUV so ukrepi IINUUV (IINUUV1 – IINUUV11) razvrščeni glede na vrsto ukrepa na: a) tehnične, b) razvojno-raziskovalne in c) upravno-administrativne ukrepe. Od navedenih ukrepov IINUUV je pet razvojno-raziskovalnih in pet upravno-administrativnih, en ukrep pa naslavlja obe vrsti ukrepa. Nobeden od ukrepov IINUUV ni tehnični. V poročilu »Revizija ukrepov upravljanja voda za obdobje 2014-2020,« pripravljenem v okviru akcije A.4.3 projekta LIFE-IP NATURA.SI (Revizija UV), je bilo ugotovljeno, da se največ dejavnikov za oteženo izvajanje naravovarstvenih zahtev nanaša na načrtovanje in izvajanje posegov (področje urejanja voda). Glede na opredeljeno učinkovitost ukrepov IINUUV je kot ključen in najbolj učinkovit ukrep IINUUV ugotovljen razvojno-raziskovalni ukrep IINUUV11 »Priprava zbirke primerov sonaravnih ureditev - urejanje voda ob upoštevanju naravovarstvenih ciljev«. Gre za ukrep, s katerim lahko naslovimo največ težav in lahko prinese izboljšanje na več področjih, to je na področju načrtovanja in izvajanja posegov ter na področju optimizacije postopkov. Dodatno lahko ukrep IINUUV11 prinese tudi rešitve, ki bi bile sicer zagotovljene z drugimi ukrepi IINUUV (terminska uskladitev del na vodotokih, zgodnejše vključevanje sektorja varstvo narave v načrtovanje, optimizacija postopkov pridobivanja soglasij in dovoljenj). Ukrep IINUUV11 neposredno naslavlja cilj akcije A.4.3 projekta LIFE-IP NATURA.SI, v okviru katerega se opredeljuje ustrezne primere sonaravnih ureditev oziroma urejanja voda ob upoštevanju naravovarstvenih ciljev. Analiza IINUUV namreč predstavlja enega od ključnih orodij za določitev dobrih primerov upravljanja z vodami z vidika upoštevanja ciljev ohranjanja narave, kot tudi orodje za sprotno analizo in nadaljnje usklajevanje ciljev upravljanja voda in ohranjanja narave.

SUMMARY

The "Analysis of key water management measures to improve the status of protected species, habitats and habitat types" (IINUUV Analysis) includes the classification and identification of measures to improve the implementation of nature protection measures from water management point of view (IINUUV measures). IINUUV analysis is based on the report "Analysis of the Natura 2000 site management program (2015-2020)" (PUN analysis), which was prepared within the activity A.3 of the LIFE-IP Natura.si. IINUUV measures are defined on the basis of factors that may complicate the implementation of nature protection measures from water management point of view, identified in the PUN Analysis. In the IINUUV Analysis, IINUUV measures (IINUUV1 - IINUUV11) are defined according to the type of measures on: a) technical, b) research and development and c) administrative measures. Of these IINUUV measures, five are research and development and five are administrative, and one measure addresses both types of measures. None of the IINUUV measures are technical. The "Audit of water management for the period 2014-2020", prepared within the activity A.4.3 of the LIFE-IP Natura.si (WM audit), found that most factors for the difficult implementation of nature protection requirements in water management are in the area of planning and implementation of interventions (within river engineering works mainly planned for flood protection). Given the specific effectiveness of IINUUV measures, the most effective IINUUV measure IINUUV11 "Preparation of a collection of sustainable river engineering works – river engineering works according to nature conservation objectives" is found. IINUUV11 can address the most problems and can bring improvement in several areas, namely in the planning and implementation of interventions and procedures optimization. In addition, the IINUUV11 measure can also bring solutions that would otherwise be provided by other IINUUV measures (timing of works on watercourses, earlier involvement of the nature sector in planning, optimization of procedures for obtaining consents and permits). The IINUUV11 measure directly addresses the objective of action A.4.3 of the LIFE-IP Natura.si project, within which examples of sustainable river engineering works according to nature conservation objectives are defined. Therefore, the IINUUV analysis provides one of the key tools for identifying good examples of water management in terms of compliance with nature conservation objectives, as well as tools for ongoing analysis and further harmonization of water management and nature conservation objectives.

1 Uvod

V poročilu »Analiza ključnih ukrepov upravljanja voda za izboljšanje stanja vrst Nature 2000, habitatov in habitatnih tipov« v okviru akcije A.4.3 projekta LIFE-IP NATURA.SI (v nadaljevanju: Analiza IINUUV) gre za analizo in identifikacijo ključnih ukrepov upravljanja voda za izboljšanje izvajanja naravovarstvenih ukrepov (ukrepi IINUUV). Z Analizo IINUUV se naslavlja ključne probleme vključevanja in potencialne rešitve za izboljšanje vključevanja naravovarstvenih zahtev na področju voda.

Analiza IINUUV sloni na poročilu »Analiza programa upravljanja območij Natura 2000 (2015–2020)« (v nadaljevanju: Analiza PUN), ki je bilo pripravljeno v okviru aktivnosti A.3 projekta LIFE-IP NATURA.SI in na poročilu »Revizija ukrepov upravljanja voda za obdobje 2014-2020« (v nadaljevanju: Revizija UV), ki je bilo pripravljeno v okviru aktivnosti A.4.3 projekta LIFE-IP NATURA.SI.

V Analizi PUN je bil narejen pregled vključevanja varstvenih ukrepov (ukrepov PUN) po področjih upravljanja voda (vodno načrtovanje, urejanje voda in raba voda). V Analizi PUN je bilo ugotovljeno, da se varstveni ukrepi PUN na področju upravljanja voda vključujejo ustrezno in v skladu s pripadajočimi zakoni in pravilniki, še vedno pa se pri vključevanju varstvenih ukrepov v upravljanje voda lahko pojavljajo težave. V Analizi PUN je bilo namreč opredeljenih 12 dejavnikov, ki lahko otežijo izvajanje naravovarstvenih zahtev na področju upravljanja voda. V Reviziji UV je bilo dejavnikom opredeljeno področje, na katerega se posamezen dejavnik nanaša. Ta področja predstavljajo tudi področja možnih ukrepov za izboljšave vključevanja varstva narave v upravljanje voda. Identificirana so bila štiri področja: finančna sredstva, postopki, monitoring in evidentiranje, načrtovanje in izvajanje posegov. Od tega se je največ dejavnikov nanašalo na načrtovanje in izvajanje posegov.

Za izboljšanje vključevanja varstvenih ukrepov z vidika upravljanja voda je treba ugotoviti ključne oziroma najbolj učinkovite ukrepe, kar je cilj Analize IINUUV. Ključno je, da se v Analizi IINUUV ugotovi, kateri ukrepi IINUUV bodo k izboljšanju vključevanja varstvenih ukrepov na področju upravljanja voda lahko doprinesli največ. Poudarek je na področje načrtovanja in izvajanja posegov, ki je bilo v Reviziji UV ugotovljeno kot področje, kjer je možnosti za oteženo izvajanje naravovarstvenih ukrepov največ.

V Analizi PUN je bilo že ugotovljenih več (11) ukrepov IINUUV za izboljšanje izvajanja PUN ukrepov, izhajajoč iz opredeljenih dejavnikov. V Analizi IINUUV so ukrepi IINUUV razvrščeni glede na vrsto ukrepa (tehnični, razvojno-raziskovalni, upravno-administrativni ukrepi) z namenom, da se opredeli ključni ukrep z vidika upravljanja voda, ki bo lahko največ

pripomogel k boljšemu vključevanju in izvajanju varstvenih ukrepov na področju upravljanja voda.

Analiza IINUUV v zaključkih predstavlja enega od ključnih orodij za določitev dobrih primerov upravljanja z vodami z vidika upoštevanja ciljev ohranjanja narave, kot tudi orodje za sprotno analizo in nadaljnje usklajevanje ciljev upravljanja voda in ohranjanja narave.

1.1 Predstavitev ključnih ukrepov za izboljšanje izvajanja naravovarstvenih ukrepov z vidika upravljanja voda

V Analizi PUN so bili analizirani ukrepi PUN, ki se navezujejo na področje upravljanja voda, tako da so bile identificirani ključni dejavniki za oteženo izvajanje teh ukrepov. Predlagane so bile aktivnosti (ukrepi IINUUV), s katerimi bi se izvajanje naravovarstvenih ukrepov z vidika upravljanja voda v prihodnje lahko izboljšalo. V poglavju so predstavljeni ključni ukrepi IINUUV.

1.1.1 Zagotovitev namenskih finančnih sredstev

Ena od ključnih težav je pomanjkanje namenskih sredstev za izvajanje naravovarstvenih ukrepov. Ukrepi PUN, s katerimi se izboljšuje stanje vrst in habitatov, običajno zahtevajo dodaten prostor in/ali dodatna dela in s tem višajo stroške naložbe.

Če bi bila sredstva za doseganje PUN varstvenih ciljev namenska, bi se lahko ukrepi za doseganje PUN varstvenih ciljev začeli sistematično izvajati. Trenutno pa namenskega financiranja naravovarstvenih ukrepov na področju upravljanja voda ni.

Ukrepi, ki izhajajo iz naravovarstvenih ciljev, se lahko izvajajo kot samostojna investicija ali pa kot delna investicija v primerih, kjer so pri posameznih izvedbah objektov zahtevani dodatni naravovarstveni ukrepi. Na zavarovanih in vplivnih območjih, v primerih, kjer je potrebno izvesti presojo vplivov na okolje ali pridobiti naravovarstveno mnenje, smernice, stroške dodatnih ukrepov, ki izhajajo iz naravovarstvenih usmeritev (omilitvenih ukrepov) nosi investitor. O omilitvenem ukrepu govorimo tudi v primeru spremembe izvedbe posega (npr. ročna košnja namesto strojne košnje). Vendar pa tudi v primeru izvedbe ukrepov na zavarovanih območjih, kadar so potrebna vzdrževalna dela, sanacije ali dodatne investicije na pobudo države, sredstva ostajajo težava. Namreč sredstev za dodatne stroške, ki nastanejo pri zasledovanju ciljev varstva narave, ni.

Izven zavarovanih in vplivnih območij pa izvajanje ukrepov za izboljšanje stanja narave, v kolikor se z ukrepi ne poslabša stanje voda, na področju upravljanja voda ni zavezujoče. Zato je izbor ukrepov v vodarstvu podrejen omejenim finančnim sredstvom, ki običajno ne dopuščajo izvajanja naravovarstvenih ukrepov. Kljub finančnim omejitvam, pa se v vodarstvu stremi k izvajanju čim bolj sonaravnih ukrepov, s katerimi lahko izboljšamo stanje voda in ohranjamo naravo tudi izven zavarovanih območij. Ne glede na to, bi se količina in kakovost

naravovarstvenih ukrepov bistveno izboljšala v primeru zagotovitve namenskih sredstev, zato to smatramo kot enega od ključnih predlogov.

Vzdrževanje izvedenih varstvenih ukrepov običajno izrazito poveča stroške v primerjavi z vzdrževanjem vodne infrastrukture brez tovrstnih ukrepov, zato je vzpostavitev namenskih sredstev nujna. Pomanjkanje namenskih sredstev lahko postavlja vzdrževanje že izvedenih naravovarstvenih ukrepov pod vprašaj. Ne-vzdrževanje pa lahko privede tudi do poslabšanja pretočnosti vodotoka.

1.1.2 Opredelitev naravovarstveno vplivnih območij

V skladu z ZON so opredeljena zavarovana območja, na katerih je potrebno zasledovati naravovarstvene cilje. Območja so prikazana v Atlasu okolja in Atlasu voda. Upoštevanje varstvenih ciljev se zahteva tudi na vplivnih in drugih območjih izven zavarovanih območij, zaradi upoštevanja daljinskih vplivov.

Območja daljinskih vplivov niso jasno določena niti prikazana. Zato upoštevanje naravovarstvenih ciljev na teh območjih v okviru načrtovanja ni možno. Informacija o naravovarstvenih ciljih je v postopku izvajanja posegov podana šele naknadno v okviru naravovarstvenih smernic. Z namenom celovitega dolgoročnega načrtovanja in upravljanja voda bi bil potreben dogovor, na katerih območjih (odsekih) je potrebno upoštevati daljinske vplive in katere naravovarstvene cilje se zaradi slednjih upošteva. Daljinske vplive bi bilo potrebno tudi podrobneje pojasniti in opredeliti, tako da bi se lahko smiselno vključili v zgodnjo fazo načrtovanja in upravljanja voda. Območja daljinskih vplivov je potrebno določiti in prikazati v pregledovalniku, saj se le na takšen način lahko pravočasno vključi naravovarstvene cilje v načrte in postopke za izvajanje posegov v vodotoke.

1.1.3 Določitev prioritete in prioritetenih ciljev na območjih s posebnim statusom z vidika ohranjanja narave

Pogosto se na posameznih lokacijah, vezanih na vode, prepletajo različni sektorski cilji, to je s področja upravljanja voda, kmetijstva, ribištva, gozdarstva in varstva narave. Zato bi bilo nujno določiti prioritete cilje v okviru dolgotrajnega strateškega razvoja države, ki bi jih bilo treba uskladiti z vsemi sektorji (npr. kmetijstvo, ribištvo, gozdarstvo) ter določiti sektorsko usklajene cilje. Tako opredeljene sektorsko usklajene cilje bi se nato tudi lokacijsko opredelilo. V primerih prioritete naravovarstvenih ciljev pa bi le-tem lahko tudi jasno določili

njihovo definiranost in usmeritve za doseganje njihove trajnosti, z namenom lažjega izvajanja.

Naravovarstveni cilji namreč ne upoštevajo, oziroma se ne razlikujejo glede na to, kje znotraj območij s posebnim statusom z vidika ohranjanja narave se nahajajo. Tako se lahko nahajajo na naravnih območjih ali na že preoblikovanih območjih poselitev z vzpostavljenimi objekti vodne infrastrukture. Ureditve, ki so bile izvedene v preteklosti, so bile projektirane za prevajanje projektnih količin vode, s čimer vplivajo na določeno stopnjo protipoplavne zaščite, pri tem pa zahtevajo redno vzdrževanje za zagotavljanje projektirane pretočnosti. Zato je potrebno na tovrstnih ureditvah znotraj poselitev določiti drugačne varstvene cilje kot na območjih izven poselitev. Namreč v nasprotnem primeru bi zaradi zagotavljanja naravovarstvenih ciljev na teh območjih lahko prihajalo do težav pri zagotavljanju ciljev zmanjševanja poplavne ogroženosti.

Poleg določitve prioritete ciljev na višji odločevalski ravni je smiselno, da se cilje, kjer le-ti zaradi konfliktov z drugimi cilji niso izvedljivi, prilagodi glede na druge cilje, ki se zasledujejo na posameznem območju. Pri tem pa naj se razlikuje med varstvenimi cilji, ki se zasledujejo na naravnih območjih in naravovarstvenimi cilji, ki se zasledujejo na poseljenih območjih z vzpostavljenimi objekti vodne infrastrukture.

Glede na določene cilje in prioritete se nato opredeli odseke, na katerih so z vidika narave določena ranljiva ali strogo varovana območja, kjer ni prisotne vodne infrastrukture in varstvo narave prevzema prioritetni namen. Opredeli pa se tudi odseke z vodno infrastrukturo, ki zagotavlja ključne cilje zmanjševanja poplavne ogroženosti ob upoštevanju naravovarstvenih ciljev.

Pri tem pa ne smemo pozabiti, da sonaravni ukrepi zahtevajo več prostora, zato je potrebno upoštevati tudi obstoječe stanje, oziroma v primeru določitve naravovarstvene prioritete zagotoviti večja sredstva za izvedbo naravovarstvenih ciljev. V določenih primerih sonaravni ukrepi zahtevajo večja območja za odkupe zemljišč, kar pa je lahko oteženo, saj gre v primerih kmetijskih zemljišč velikokrat za privatna zemljišča najboljše kakovosti, ki jih kmetje niso pripravljene prodati. Še težja je izvedba tovrstnih ukrepov na urbaniziranih območjih, kjer bi izvedba posameznih ukrepov zahtevala tudi preselitev prebivalstva. Sistematično odkupovanje zemljišč je treba reševati na višji (občinski ali državni) ravni in ne le na lokalni ravni, kjer se zahteva upoštevanje posameznih varstvenih ciljev.

Pilotno se bodo ukrepi za izboljšanje stanja vrst in habitatnih tipov na projektnih območjih v okviru LIFE-IP NATURA.SI že v začetni fazi načrtovali s sodelovanjem vseh sektorjev, tako da se bo lahko poiskalo najbolj optimalne ukrepe glede na cilje, sredstva in zemljišča.

1.1.4 Vključevanje sektorja varstva narave v načrtovanje in sistematična opredelitev varstvenih ciljev

Naravovarstvene ukrepe in cilje bi bilo potrebno vključiti že v začetni fazi načrtovanja oziroma pri pripravi projektne dokumentacije, v fazi priprave idejnih rešitev in ne šele v fazi pridobivanja smernic, pogojev in soglasij. Nekateri varstveni cilji, ki izhajajo iz PUN, so presplošni, premalo definirani, zato jih ni mogoče upoštevati pri načrtovanju posegov v vode. Te cilje bi bilo treba podrobneje opredeliti. Opredeli naj se jih področno s predstavniki sektorjev območij varstva narave in voda, na način, da so področno razumljivi in sprejemljivi. Tako bodo varstveni ukrepi in cilji, ki izhajajo iz PUN, bolj področno definirani in jih bodo načrtovalci lažje vključili v načrtovanje.

1.1.5 Optimizacija postopkov za pridobitev soglasij in dovoljenj

Postopki pridobitve soglasij in dovoljenj za izvedbo posegov so zaradi poznega vključevanja sektorja varstva narave v postopke in obsežnih usklajevanj med sektorjema varstva narave in upravljanja voda pogosto dolgotrajni in zahtevni.

Nekatere postopke bi lahko skrajšali s pripravo nabora sprejemljivih posegov (v sodelovanju z ZRSVN) po območjih oziroma odsekih vodotokov ter na tak način opredelili sprejemljive posege, za katere bi bila pridobitev soglasja ali dovoljenja hitrejša oziroma le-ta ne bi bila potrebna. Na tak način bi se razbremenilo tudi mnenjedajalce s področja naravovarstva. Kot prvi korak v optimizaciji postopka se lahko vzpostavi protokol po vzoru protokola za potrebe postopka usklajevanja letnih programov (DRSV in ZRSVN, 2018), ki je med DRSV in ZRSVN že dobro uveljavljen.

1.1.6 Zagotovitev financiranja dodatnih naravovarstvenih zahtev v okviru sanacijskih in vzdrževalnih del

Pri sanacijskih in vzdrževalnih delih na vodni infrastrukturi je potrebno vodno infrastrukturo (zlasti objekte s projektirano pretočnostjo) povrniti v prvotno stanje, skladno z gradbeno zakonodajo. Ta dela se financirajo iz namenskih sredstev v okviru integralnega proračuna. S strani sektorja narava in ribištvo se pogosto zahtevajo ukrepi, kjer je potrebna sprememba

oziroma prilagoditev vodne infrastrukture, kar pa ni možno izvesti kot sanacijska in vzdrževalna dela. Običajno gre za dela oz. posege, ki presegajo sanacijska oz. vzdrževalna dela in med drugim zahtevajo dodatna finančna sredstva.

V primeru dodatnih zahtev s strani različnih sektorjev (npr. narava, ribištvo), ki presegajo definicijo sanacijskih in vzdrževalnih del bi bilo smiselno predmetne ukrepe, ki te zahteve naslavljajo, voditi ločeno, kot ukrepe za doseganje naravovarstvenih ciljev. Za te ukrepe bi bilo potrebno zagotoviti dodatna namenska sredstva, za katere bi se nato ločeno vodilo financiranje preko ustreznih finančnih mehanizmov, namenjenih za sanacijska in vzdrževalna dela.

1.1.7 Vključitev sektorja varstva narave v izvajanje intervencij

Prisotnost obeh sektorjev, varstva narave in vodarstva, ob izrednih dogodkih na terenu in pri ocenjevanju nastalih škod bi ponekod pripomoglo k boljšemu razumevanju nekaterih vodarskih ukrepov, ki jih je potrebno izvesti v okviru intervencij ob izrednih dogodkih. Z vključitvijo sektorja narave bi se pravočasno pridobile tudi usmeritve za izvedbo vodarskih posegov. Na takšen način bi bilo izvedeno tudi hitrejšo usklajevanje rešitev že v prvih fazah načrtovanja.

1.1.8 Terminalska uskladitev izvajanja del na vodotokih

Termin izvajanja ureditev in posegov je pogojen s hidrološkimi razmerami, ki so ključnega pomena za izvajanje del. Poleg slednjih je potrebno upoštevati tudi dovoljene termine za izvajanje del glede na naravovarstvene zahteve in zahteve s strani ribištva, ki so določeni s strani ZSRVN in ZZRS. Včasih so določeni varstveni termini za izvajanje del v navzkrižju s hidrološkimi razmerami, kar onemogoča izvedbo del, zato bi bilo potrebno termine v največji možni meri prilagoditi oziroma predhodno uskladiti.

1.1.9 Vzpostavitev monitoringa učinkovitosti izvedenih naravovarstvenih ukrepov

Po izvedbi varstvenih ukrepov na področju voda običajno ni vzpostavljenega monitoringa učinkovitosti izvedenega ukrepa. Tako tudi ni povratne informacije o učinkovitosti

izvedenega varstvenega ukrepa za določeno ciljno vrsto, oziroma ni vzpostavljenega obveščanja o izboljšanju stanja vrste ali učinkovitosti izvedenih varstvenih ukrepov, zabeležene na podlagi izvedenih nacionalnih monitoringov. Kot problematičen pa se izkazuje predvsem pomanjkljiv monitoring funkcionalnosti ribjih stez, ki se izvaja le na posamezno določenih objektih.

Z namenom lažjega pregledovanja in opredeljevanja naravovarstveno primernih ukrepov v postopke upravljanja voda predlagamo pripravo pregledovalnika naravovarstvenih ukrepov, kjer bi se na podlagi izvedenih monitoringov in ocene stanja ZRSVN opredelil do učinkovitosti izvedenih varstvenih ukrepov v upravljanju voda.

1.1.10 Vzpostavitev evidence in pregledovalnika izvedenih naravovarstvenih ukrepov

Upoštevanje in izvajanje naravovarstvenih ukrepov ni vodeno v pregledni evidenci, ki bi omogočala izvedbo nadzora in analize učinkovitosti izvedbe. Prav tako ima ZRSVN tovrstne podatke zajete le v posameznih smernicah in mnenjih in ne vodi evidence, iz katere bi bilo razvidno, v katerih postopkih in na kakšen način so bili v posameznih smernicah in mnenjih naslovljeni varstveni cilji in ukrepi. Prav tako vodni kataster, ki se ureja skladno s Pravilnikom o vodnem katastru, tovrstnih evidenc izvedbe varstvenih ukrepov ne predpisuje. Zato tudi tu predlagamo vzpostavitev evidence, iz katere bo mogoče razbrati upoštevanje naravovarstvenih usmeritev. Evidenco bi bilo potrebno osnovati na način, da se zbrani podatki pretvorijo v grafični prikaz z atributnimi podatki. Dostop do evidence pa bi bil omogočen tako vodarjem, naravovarstvenikom kot tudi ostali zainteresirani javnosti, kar bi dodatno pripomoglo k transparentnosti izvedenih ukrepov.

1.1.11 Priprava zbirke sonaravnih ureditev - urejanje voda ob upoštevanju naravovarstvenih ciljev

V Analizi PUN je bilo ugotovljeno pomanjkanje ustreznih primerov sonaravnih ureditev vodotokov z upoštevanjem naravovarstvenih ciljev. V posameznih primerih urejanja voda so predlagani ukrepi s strani sektorja narave tehnično neizvedljivi ali neutemeljeni, predvsem na lokacijah, kjer je treba zagotavljati stabilnost in trajnost zavarovanj brežin in struge. V takšnih primerih bi bilo potrebno izvesti širše rešitve ali cilje prilagoditi. Pri tem se bomo v prihodnje lahko oprli na nabor sonaravnih rešitev, sprejemljivih z obeh vidikov, zbranih v okviru projekta LIFE-IP NATURA.SI ter predstavljenih v zbirki sonaravnih ureditev.

V primerih širšega iskanja rešitev pa bodo potrebne celostne sistemske rešitve in pa dodatna sredstva za nove raziskovalne naloge, ki bodo prinesle tudi nove ideje. Trenutno raziskovalno delo je podprto s sredstvi EU, kar pomeni, da se rešitve globalno usmerja in lahko niso najboljše za nacionalni interes.

1.2 Razvrščanje ukrepov za izboljšanje izvajanja naravovarstvenih ukrepov z vidika upravljanja voda

Za prepoznanje ključnih ukrepov IINUUV je treba ukrepe IINUUV, ki so bili prepoznani v Analizi PUN, najprej razvrstiti glede na vrsto ukrepa. Vrste ukrepov so:

a) Tehnični ukrepi

Pri tehničnih ukrepih gre za t.i. operativne ali izvedbene ukrepe. To so ukrepi, ki se osredotočajo na izvajanje del oziroma posegov na terenu.

b) Razvojno-raziskovalni ukrepi

Razvojno-raziskovalni ukrepi so ukrepi, ki zahtevajo dodatne razvojne in raziskovalne aktivnosti za odpravo pomanjkljivosti oziroma dejavnikov za oteženo vključevanje varstvenih ukrepov v upravljanje voda.

c) Upravno-administrativni ukrepi

Upravno-administrativni ukrepi so tisti ukrepi, ki naslavlajo dopolnitve oziroma optimizacijo pravnih, upravnih in administrativnih postopkov, ter nadgradnjo planskih/načrtovalskih dokumentov, vključujoč planiranje sredstev.

Rezultati razvrstitve ukrepov IINUUV so prikazani v preglednici (Preglednica 1).

Preglednica 1. Razvrstitev ukrepov IINUUV glede na vrsto ukrepa (R-R – razvojno-raziskovalni ukrep, U-A – upravno-administrativni ukrep)

UKREP IINUUV	VRSTA UKREPA
IINUUV1 Zagotovitev namenskih finančnih sredstev	U-A
IINUUV2 Opredelitev naravovarstveno vplivnih območij	R-R
IINUUV3 Določitev prioritet in prioriternih ciljev na območjih s posebnim statusom z vidika ohranjanja narave	R-R

IINUUV4	Vključevanje sektorja varstva narave v načrtovanje in sistematična opredelitev varstvenih ciljev	R-R, U-A
IINUUV5	Optimizacija postopkov pridobivanja soglasij in dovoljenj	U-A
IINUUV6	Zagotovitev financiranja dodatnih naravovarstvenih zahtev v okviru sanacijskih in vzdrževalnih del	U-A
IINUUV7	Vključitev sektorja narave v izvajanje intervencij	U-A
IINUUV8	Terminska uskladitev izvajanja del na vodotokih	U-A
IINUUV9	Vzpostavitev monitoringa učinkovitosti izvedenih naravovarstvenih ukrepov	R-R
IINUUV10	Vzpostavitev evidence in pregledovalnika izvedenih naravovarstvenih ukrepov	R-R
IINUUV11	Priprava zbirke sonaravnih ureditev - urejanje voda ob upoštevanju naravovarstvenih ciljev	R-R

Od navedenih ukrepov je bilo prepoznanih pet razvojno-raziskovalnih in pet upravno-administrativnih ukrepov, en ukrep pa je naslavljal obe vrsti ukrepa. Nobeden od ukrepov ni tehnični.

1.3 Identifikacija ključnih ukrepov za izboljšanje izvajanja naravovarstvenih ukrepov z vidika upravljanja voda

Za izboljšanje izvajanja naravovarstvenih ukrepov na področju upravljanja voda je ključno najprej prepoznati ukrepe IINUUV, ki bodo za izboljšanje vključevanja naravovarstvenih zahtev v upravljanje voda najbolj učinkoviti. Treba je ugotoviti ukrepe, s katerimi bomo naslovili največ dejavnikov, ki lahko povzročijo oteženo izvajanje naravovarstvenih ukrepov z vidika upravljanja voda.

V Reviziji UV je bilo dejavnikom opredeljeno področje, na katerega se posamezen dejavnik nanaša. Ta področja predstavljajo tudi področja možnih ukrepov za izboljšave vključevanja varstva narave v upravljanje voda (ukrepov IINUUV).

V Reviziji UV je bilo ugotovljenih največ dejavnikov, ki lahko povzročijo oteženo izvajanje naravovarstvenih ukrepov z vidika upravljanja voda na področju načrtovanja in izvajanja

posegov (področje urejanja voda). To področje naslavlja tudi največ varstvenih ciljev, kar je bilo ugotovljeno v Analizi PUN.

V preglednici 2 so predstavljeni ukrepi IINUUV, glede na to katero področje naslavlja (finančna sredstva, monitoring in evidentiranje, postopki, načrtovanje in izvajanje posegov).

Preglednica 2. Razvrstitev ukrepov IINUUV glede na področje

PODROČJE	UKREP IINUUV
FINANČNA SREDSTVA	IINUUV1 Zagotovitev namenskih finančnih sredstev
	IINUUV6 Zagotovitev financiranja dodatnih naravovarstvenih zahtev v okviru sanacijskih in vzdrževalnih del
MONITORING IN EVIDENTIRANJE	IINUUV9 Vzpostavitev monitoringa učinkovitosti izvedenih naravovarstvenih ukrepov
	IINUUV10 Vzpostavitev evidence in pregledovalnika izvedenih naravovarstvenih ukrepov
POSTOPKI NAČRTOVANJE IN IZVAJANJE POSEGOV	IINUUV10 Optimizacija postopkov pridobivanja soglasij in dovoljenj
	IINUUV2 Opredelitev naravovarstveno vplivnih območij
	IINUUV3 Določitev prioritet in prioriternih ciljev na območjih s posebnim statusom z vidika ohranjanja narave
	IINUUV4 Vključevanje sektorja varstva narave v načrtovanje in sistematična opredelitev varstvenih ciljev
	IINUUV7 Vključitev sektorja narave v izvajanje intervencij
	IINUUV8 Terminska uskladitev izvajanja del na vodotokih
IINUUV11 Priprava zbirke sonaravnih ureditev - urejanje voda ob upoštevanju naravovarstvenih ciljev	

Področje načrtovanja in izvajanja posegov naslavlja največ (šest) ukrepov IINUUV (Preglednica 2). Dva ukrepa IINUUV, ki naslavljata to področje sta upravno-administrativna, trije razvojno-raziskovalni, en ukrep pa naslavlja obe vrsti ukrepa.

Za ukrepe IINUUV na področju načrtovanja in izvajanja posegov je bila opredeljena učinkovitost z vidika izboljšanja izvajanja naravovarstvenih ukrepov na področju upravljanja voda (Preglednica 3). Gre za opredelitev učinkovitosti ukrepa z vidika področja na katerega se ukrep nanaša in doprinosu k drugim ukrepom istega ali drugega področja.

Preglednica 3. Ukrepi IINUUV identificirani na področju načrtovanja in izvajanja posegov in njihova učinkovitost

PODROČJE	UKREP IINUUV	UČINKOVITOST UKREPA	
		izboljšanje načrtovanja	
NAČRTOVANJE IN IZVAJANJE POSEGOV	IINUUV2	Opredelitev naravovarstveno vplivnih območij	
	IINUUV3	Določitev prioritet in prioriternih ciljev na območjih s posebnim statusom z vidika ohranjanja narave	izboljšanje načrtovanja
	IINUUV4	Vključevanje sektorja varstva narave v načrtovanje in sistematična opredelitev varstvenih ciljev	izboljšanje načrtovanja
	IINUUV7	Vključitev sektorja varstva narave v izvajanje intervencij	izboljšanje izvajanja
	IINUUV8	Terminska uskladitev izvajanja del na vodotokih	izboljšanje izvajanja
	IINUUV11	Priprava zbirke sonaravnih ureditev - urejanje voda ob upoštevanju naravovarstvenih ciljev	izboljšanje načrtovanja in izvajanja, posredno naslavlja tudi rešitve, ki bi jih prinesli drugi ukrepi: terminska uskladitev izvajanja del, zgodnejše vključevanje sektorja narave v načrtovanje, optimizacija postopkov pridobivanja soglasij in dovoljenj

Kot ključen in najbolj učinkovit ukrep IINUUV, s katerim lahko izboljšamo izvajanje naravovarstvenih ukrepov na področju urejanja voda, se izkazuje razvojno-raziskovalni ukrep IINUUV11 »Priprava zbirke sonaravnih ureditev - urejanje voda ob upoštevanju naravovarstvenih ciljev«. Gre za ukrep, s katerim lahko naslovimo največ težav in lahko prinese izboljšanje na več področjih, to je na področju načrtovanja in izvajanja posegov ter na področju optimizacije postopkov. Ukrep IINUUV11 lahko prinese mnoge rešitve, ki bi jih drugače prinesli drugi ukrepi IINUUV (terminska uskladitev del na vodotokih, zgodnejše vključevanje sektorja narave v načrtovanje, optimizacija postopkov pridobivanja soglasij in dovoljenj.).

Ukrep IINUUV11 neposredno naslavlja cilj aktivnosti A.4.3 projekta LIFE-IP NATURA.SI, v okviru katerega se pripravlja zbirka sonaravnih ureditev, ki naslavlja urejanje voda ob upoštevanju naravovarstvenih ciljev. Posegi v okviru ureditvenih posegov na vodotokih namreč direktno vplivajo na hidromorfologijo vodotokov in so kot taki najprimernejša osnova

za pripravo podrobnejših usmeritev v okviru določanja ustreznih primerov sonaravnega urejanja voda z upoštevanjem naravovarstvenih ciljev. Priprava zbirke sonaravnih ureditev predstavlja enega od ključnih orodij za določitev ustreznih primerov urejanja voda ob upoštevanju naravovarstvenih ciljev, kot tudi orodje za sprotno analizo ter nadaljnje usklajevanje ciljev upravljanja voda in ohranjanja narave. V zbirki sonaravnih ureditev bodo zbrani primeri tehnično izvedljivih in z obeh vidikov (upravljanja voda in varstva narave) sprejemljivih sonaravnih rešitev, ki bodo doprinesli tudi k izboljšanju prenosa znanj in izkušenj o izvajanju ukrepov.

Z namenom opredelitve primerov sonaravnih ureditev s področja urejanja voda je bil pripravljen pregled primerov sonaravnih ureditev v Sloveniji za obdobje 2013-2020. V okviru pregleda so bili zbrani različni primeri, ki zajemajo celoten segment urejanja voda – od urejanja brežin in prečnih profilov, gradnje ribjih stez, vzdrževanja obrežne zarasti, vzpostavitve premeščanja plavin, vzpostavitve ali ohranjanja razlivnih površin ter obrežnega pasu. Nabor primerov sonaravnih ureditev predstavlja izhodišče za opredelitev ustreznih primerov urejanja voda z upoštevanjem naravovarstvenih ciljev v okviru delavnic akcije A.4.3 LIFE-IP NATURA.SI. Na podlagi dogovorjenega na delavnici bodo opredeljeni ustrezni primeri sonaravnih ureditev z upoštevanjem naravovarstvenih ciljev. Na delavnici dogovorjeni primeri se bodo vključili v končno poročilo akcije A.4.3 LIFE-IP NATURA.SI, ki naslavlja pregled ustreznih primerov sonaravnih ureditev ob upoštevanju naravovarstvenih ciljev na področju upravljanja z vodami.

2 Zaključki

V poročilu »Analiza ključnih ukrepov upravljanja voda za izboljšanje stanja vrst Nature 2000, habitatov in habitatnih tipov« v okviru akcije A.4.3 projekta LIFE IP NATURA.SI (v nadaljevanju: Analiza IINUUV) je podan strnjen pregled ključnih ukrepov upravljanja voda za izboljšanje vključevanja naravovarstvenih ukrepov (ukrepov IINUUV). V izvedeni analizi je 11 ukrepov IINUUV (IINUUV1-IINUUV11) razvrščenih glede na vrsto ukrepa, ki je lahko tehnični, upravno-administrativni in razvojno-raziskovalni. Od navedenih ukrepov je pet razvojno-raziskovalnih ukrepov in pet upravno-administrativnih ukrepov, en ukrep pa je naslavljal obe vrsti ukrepa. Nobeden od ukrepov ni tehnični. Glede na to, da je bilo v poročilu »Revizija ukrepov upravljanja voda za obdobje 2014-2020«, ki je bilo pripravljeno v okviru aktivnosti A.4.3 projekta LIFE-IP NATURA.SI (v nadaljevanju: Revizija UV) ugotovljeno, da se največ dejavnikov, ki lahko otežijo vključevanje varstvenih ukrepov z vidika upravljanja voda nanaša na področje načrtovanja in izvajanja posegov, je bil v Analizi IINUUV poudarek na identifikaciji ključnih ukrepov za izboljšanje vključevanja na tem področju. Ugotovljeno je, da izboljšanje vključevanja naravovarstvenih zahtev na področju načrtovanja in izvajanja posegov naslavlja šest ukrepov IINUUV (IINUUV2, IINUUV3, IINUUV4, IINUUV7, IINUUV8, IINUUV11), in sicer dva upravno-administrativna, trije razvojno-raziskovalni in en ukrep, ki naslavlja obe vrsti ukrepa. V Analizi IINUUV je bila vsem šestim ukrepom določena učinkovitost, [z vidika izboljšanja izvajanja naravovarstvenih ukrepov na področju upravljanja voda. Gre za opredelitev učinkovitosti ukrepa z vidika področja na katerega se ukrep nanaša in doprinosu k drugim ukrepom istega ali drugega področja. Ugotovljeno je, iz katere izhaja,](#) da je ukrep IINUUV11 »Priprava zbirke sonaravnih ureditev - urejanje voda ob upoštevanju naravovarstvenih ciljev« najbolj učinkovit. Gre za razvojno-raziskovalni ukrep, s katerim lahko naslovimo največ težav in lahko prinese izboljšanje na več področjih, to je na področju načrtovanja in izvajanja posegov ter na področju optimizacije postopkov. Hkrati se ukrep IINUUV11 povezuje tudi z drugimi ukrepi IINUUV in lahko prinese rešitve, ki bi jih drugače prinesli drugi ukrepi IINUUV (terminska uskladitev del na vodotokih, zgodnejše vključevanje sektorja narave v načrtovanje, optimizacija postopkov pridobivanja soglasij in dovoljenj). Ukrep IINUUV11 neposredno naslavlja cilj aktivnosti A.4.3 projekta LIFE-IP NATURA.SI, v okviru katerega je cilj priprava zbirke sonaravnih ureditev, ki naslavlja urejanje voda ob upoštevanju naravovarstvenih ciljev.

Analiza IINUUV na podlagi ugotovitev tako predstavlja enega od ključnih orodij za določitev dobrih primerov upravljanja z vodami z vidika upoštevanja ciljev ohranjanja narave, kot tudi

orodje za sprotno analizo in nadaljnje usklajevanje ciljev upravljanja voda in ohranjanja narave.

3 Literatura

DRSV in ZRSVN, 2018. Shema postopka priprave letnih programov dela obvezne gospodarske službe urejanja voda (GJS).

Pravilnik o vrstah in obsegu nalog obveznih državnih gospodarskih javnih služb urejanja voda (Uradni list RS, št. 57/06 in 60/16).

Program ukrepov upravljanja z vodami na podlagi prvega odstavka 57. člena Zakona o vodah (Uradni list RS, št. 67/02, 2/04 – ZZdrl-A, 41/04 – ZVO-1, 57/08, 57/12, 100/13, 40/14 in 56/15) (oktober, 2016).

Program upravljanja območij Natura 2000 (2015-2020). Ljubljana, 9. 4. 2015 (Vlada RS).

Zakon o vodah (Uradni list RS, št. 67/02, 2/04 – ZZdrl-A, 41/04 – ZVO-1, 57/08, 57/12, 100/13, 40/14, 56/15 in 65/20).

Zakon o varstvu okolja (Uradni list RS, št. 39/06 – uradno prečiščeno besedilo, 49/06 – ZMetD, 66/06 – odl. US, 33/07 – ZPNačrt, 57/08 – ZFO-1A, 70/08, 108/09, 108/09 – ZPNačrt-A, 48/12, 57/12, 92/13, 56/15, 102/15, 30/16, 61/17 – GZ, 21/18 – ZNOrg, 84/18 – ZIURKOE in 158/20).

Zakon o ohranjanju narave (Uradni list RS, št. 96/04 – uradno prečiščeno besedilo, 61/06 – ZDru-1, 8/10 – ZSKZ-B, 46/14, 21/18 – ZNOrg, 31/18 in 82/20)